

Regeringens proposition

1996/97:121

Systembrister och missbruk inom
socialförsäkringssystemen

Prop.
1996/97:121

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 mars 1997

Lena Hjelm-Wallén

Maj-Inger Klingvall
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett antal lagändringar som är avsedda att förbättra de allmänna försäkringskassornas utrednings- och kontrollmöjligheter i försäkrings- och bidragsärenden. Det föreslås att den utredningsåtgärd som består i att försäkringskassan besöker den försäkrade, och som i dag har lagstöd bara för sjukpenning-, rehabiliterings- och förtidspensionsärenden, lagregleras generellt för hela socialförsäkrings- och bidragsområdet. Vidare föreslås en lagändring för att försäkringskassorna åter skall få möjlighet att få del av adressuppgifter så som var fallet före bolagiseringen av Postverket. Slutligen föreslås att det införs en generell regel om att uppgifter som den försäkrade lämnar för försäkringskassans bedömning av rätten till olika förmåner skall, när det gäller uppgifter om faktiska förhållanden, lämnas på heder och samvete om inte särskilda skäl talar mot det. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1997.

Innehållsförteckning

Prop. 1996/97:121

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	8
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård	11
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare	12
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	13
2.8	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret	14
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning	15
2.10	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag	16
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer	17
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd	18
2.13	Förslag till lag om ändring i postlagen (1993:1684)	19
3	Ärendet och dess beredning	20
4	Principiella utgångspunkter	21
5	Vidtagna, pågående och planerade åtgärder	23
6	Besök i utrednings- och kontrollsyfte	27
6.1	Nuvarande regler	27
6.2	Förslag till nya regler	29
7	Tillgång till uppgifter om adresser	33
8	Uppgifter lämnas på heder och samvete	36
9	Ekonomiska konsekvenser	38
10	Författningskommentar	38
10.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	38

10.2	Förslagen till lagar om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag, lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn, lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård, lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare, lagen (1991:1047) om sjuklön, lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret, lagen (1993:389) om assistansersättning, lagen (1993:737) om bostadsbidrag, lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer, lagen (1996:1030) om underhållsstöd	40
10.3	Förslaget till lag om ändring i postlagen (1993:1684) . . .	41
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanser	42
Bilaga 2	Lagrådsremissens lagförslag	43
Bilaga 3	Lagrådets yttrande	59
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 1997 . . .	62

Prop. 1996/97:121

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1996/97:121

Regeringen föreslår att riksdagen
antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
3. lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
4. lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
5. lag om ändring i lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård,
6. lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
7. lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön,
8. lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret,
9. lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning,
10. lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
11. lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
12. lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
13. lag om ändring i postlagen (1993:1684).

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 3 kap. 17 §, 4 kap. 18 §, 20 kap. 3 och 8 §§ samt 22 kap. 16 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 20 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
17 §²

Sjukpenning får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om en försäkrad

a) vägrar att ta emot besök av en person, som fått i uppdrag av försäkringskassan att utreda rätten till sjukpenning eller behovet av rehabiliteringsåtgärd,

a) underlåter att meddela försäkringskassan sin vistelseadress när han under sjukdomsfall vistas annat än tillfälligt på annan adress än den som angetts till kassan,

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1987:223.

Nuvarande lydelse

b) underlåter att meddela försäkringskassan sin vistelseadress när han under sjukdomsfall vistas annat än tillfälligt på annan adress än den som angetts till kassan,

c) underlåter att enligt 6 § första stycket anmäla sådan ändring, som är av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek.

Angående nedsättning eller indragning i andra fall av ersättning som här avses stadgas i 20 kap. 3 §.

Föreslagen lydelse

b) underlåter att enligt 6 § första stycket anmäla sådan ändring som är av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek.

Prop. 1996/97:121

4 kap.
18 §³

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket a och c samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket b tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket b samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket a tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses en dag med tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels föräldrapenning som motsvarande andel av en dag.

Om en föräldrapenningförmån tillkommer en förälder som inte har fyllt 18 år, får försäkringskassan på framställning av socialnämnden besluta att föräldrapenningen helt eller delvis skall utbetalas till annan person eller till nämnden att användas till förälderns och familjens nytta.

Är en kvinna vid tiden för förlossningen intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, får försäkringskassan på framställning av föreståndaren för inrättningen besluta, att den föräldrapenning som tillkommer kvinnan skall utbetalas till föreståndaren för att användas till kvinnans och barnets nytta.

20 kap.
3 §⁴

Ersättning enligt denna lag får dras in eller sättas ned, om den som är berättigad till ersättningen

a) ådragit sig sjukdomen eller skadan vid uppsåtligt brott som han har dömts för genom dom som har vunnit laga kraft;

b) vägrar att genomgå undersökning av läkare eller att följa läkares föreskrifter;

c) underlåter att ge in sådant läkarintyg, läkarutlåtande, försäkran eller särskild försäkran som skall ges in till försäkringskassan enligt 3 kap. 8 §;

³ Senaste lydelse 1996:1544.

⁴ Senaste lydelse 1995:508.

d) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

Vägrar en försäkrad utan giltig anledning att genomgå sådan behandling, utredning eller rehabilitering som avses i 3 kap. 7 b och 8 a §§, 7 kap. 3 b § eller 22 kap. 4, 5 och 7 §§ får sjukpenning eller förtidspension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han erinrats om denna påföljd. Motsvarande skall gälla i fråga om särskild efterlevandepension, om den efterlevande utan giltig anledning vägrar att följa ett villkor som uppställts med stöd av 16 kap. 3 §.

Om någon som är berättigad till ersättning enligt denna lag i annat fall underlåter att lämna uppgifter i enlighet med vad som anges i 8 § eller vägrar att ta emot besök som anges där, får ersättningen dras in eller sättas ned om omständigheterna motiverar det.

8 §⁵

Den som är försäkrad eller eljest äger rätt till ersättning enligt denna lag åligger att, i enlighet med de föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av Riksförsäkringsverket, lämna de uppgifter, som är av betydelse för tillämpningen av lagen. Beträffande den som är omyndig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken har förmyndaren eller, om det kan anses följa av uppdraget, gode mannen eller förvaltaren skyldighet att lämna uppgifterna.

Den som är försäkrad eller på annan grund harrätt till ersättning enligt denna lag är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen. Beträffande den som är omyndig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken har förmyndaren eller, om det kan anses följa av uppdraget, gode mannen eller förvaltaren skyldighet att lämna uppgifterna.

Uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete, om inte särskilda skäl talar mot det

Närmare föreskrifter om skyldighet att lämna uppgifter enligt första och andra styckena meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande Riksförsäkringsverket.

Den som driver en sjukvårdsinrättning som är att anse som sjukhus enligt denna lag är skyldig att meddela den allmänna för-

Även i andra fall än när det är särskilt föreskrivet får den allmänna försäkringskassan för bedömningen av rätten till ersättning

⁵ Senaste lydelse 1992:1737.

Nuvarande lydelse

säkringskassan när en patient, som är avgiftsskyldig enligt 2 kap. 12 §, tas in för vård på sjukhuset och när sjukhusvården upphör. Sådan uppgift skall utan dröjsmål lämnas till den försäkringskassa där patienten är inskriven.

Föreslagen lydelse

som försäkringskassan betalar ut enligt denna lag

1. göra förfrågan hos den försäkrade eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, och
2. besöka den försäkrade.

8 a § Den som driver en sjukvårdsinrättning som är att anse som sjukhus enligt denna lag är skyldig att meddela den allmänna försäkringskassan när en patient som är avgiftsskyldig enligt 2 kap. 12 § tas in för vård på sjukhuset och när sjukhusvården upphör. Sådan uppgift skall utan dröjsmål lämnas till den försäkringskassa där patienten är inskriven.

22 kap.
16 §⁶

Rehabiliteringsersättning enligt detta kapitel får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om den försäkrade

1. vägrar att ta emot besök av en person som fått i uppdrag av försäkringskassan att utreda rätten till rehabiliteringsersättning eller behovet av rehabiliteringsåtgärd,

2. vägrar att lämna upplysningar som behövs för att klarlägga behovet av rehabiliteringsåtgärd,

3. underlåter att till försäkringskassan anmäla sådan ändring av förhållande, som är av betydelse för rätten till rehabiliteringsersättning eller för rehabiliteringsersättningens storlek.

Om nedsättning eller indragning i andra fall av ersättning som här avses föreskrivs i 20 kap. 3 §.

Rehabiliteringsersättning enligt detta kapitel får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om den försäkrade underlåter att till försäkringskassan anmäla sådan ändring av förhållande, som är av betydelse för rätten till rehabiliteringsersättning eller för rehabiliteringsersättningens storlek.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

⁶ Senaste lydelse 1991:1040.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Vad som är föreskrivet om Riksförsäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna äger motsvarande tillämpning i fråga om kassornas befattning med allmänna barnbidrag.

De närmare föreskrifter, som behövs för tillämpningen av denna lag, meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Riksförsäkringsverket.

Bestämmelserna i 20 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och försäkringsinrättningar skall gälla i ärenden enligt denna lag.

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas i ärenden enligt denna lag:

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Lagen omtryckt 1973:449.

² Senaste lydelse 1982:533.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

I fråga om förlängt barnbidrag tillämpas även följande bestämmelser i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

4 § om rätt att uppbära barnbidraget, m.m.,

5 § om utbetalning av barnbidrag till annan på framställning av socialnämnd,

7 § om rätt för kommunalt organ att uppbära allmänt barnbidrag,

11 § om tid och sätt för utbetalning av barnbidrag, m.m.,

12 § om återbetalningsskyldighet m.m.,

13 § om överlåtelse och utmätning av rätt till allmänt barnbidrag,

14 § om tillsyn, verkställighetsföreskrifter och uppgiftsskyldighet,

14 § om tillsyn, verkställighetsföreskrifter, indragning eller nedläggning av ersättning, skyldighet att lämna uppgifter och utredningsåtgärder,

15 § om ändring av beslut samt om överklagande,

18 § om verkställighet av försäkringskassas och domstols beslut, och

19 § om överenskommelser med främmande makt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1991:223.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

I fråga om bidrag enligt denna lag tillämpas även följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring
18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 10–13 §§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

Omprövning av ett sådant beslut av en allmän försäkringskassa som har fattats av en tjänsteman i ärende om skyldighet att återbetala bidrag skall göras av socialförsäkringsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas även följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

17 kap. 1 § första stycket om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 § om uppgiftsskyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje styckena om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 16 § om verkställighetsföreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas även följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 7 § om skadestånd,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje stycke-
na och 9 § om skyldighet att läm-
na uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om
utredningsåtgärder,

20 kap. 9 a § om undantag från sekretess,

20 kap. 16 § om verkställighetsföreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 26 § lagen (1991:1047) om sjuklön skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §

I fråga om försäkringskassans handläggning av ärenden enligt 10, 11, 13, 14, 16, 17 och 20 §§ samt 24 § andra stycket och 27 § andra stycket tillämpas följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om in-
dragning eller nedsättning av er-
sättning,

20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje stycke-
na och 9 § om skyldighet att läm-
na uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om
utredningsåtgärder

20 kap. 9 a § om undantag från sekretess.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

I fråga om familjebidrag och dagpenning tillämpas 18 kap. 2 § om tillsyn och 20 kap. 10–13 §§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Beträffande familjebidrag tillämpas dessutom följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring

– 20 kap. 2 a § om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas,

– 20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

– 20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

– 20 kap. 5 § om preskription,

– 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet.

– 20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

– 20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1993:389) om assistansersättning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet.

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 30 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas på bidrag enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription av bidrag,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse av bidrag,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas på bostadstillägg enligt denna lag:

16 kap. 12 § om utbetalning till annan,

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription av bidrag,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse av ersättning,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:1486.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållstöd

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 42 § lagen (1996:1030) om underhållstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 §

Vad som i lagen (1962:381) om allmän försäkring är föreskrivet om Riksförsäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna tillämpas också i fråga om försäkringskassornas handläggning av underhållstöd enligt denna lag.

Bestämmelserna i 17 kap. 1 § och 20 kap. 9 § lagen om allmän försäkring om sammanträffande av förmåner, bistånd enligt socialtjänstlagen samt uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter och för arbetsgivare och försäkringsinrättningar tillämpas också i ärenden enligt denna lag.

Följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring tillämpas också i ärenden enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner och bistånd enligt socialtjänstlagen,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Bestämmelserna i 20 kap. 8 § första–tredje styckena om skyldighet att lämna uppgifter och i 20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder tillämpas också i fråga om den bidragsskyldige.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2.13 Förslag till lag om ändring i postlagen (1993:1684)

Prop. 1996/97:121

Härigenom föreskrivs att 20 § postlagen (1993:1684) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Den som bedriver postverksamhet och därvid har fått del av eller tillgång till uppgift som avses i 19 § första stycket skall på begäran lämna

1. uppgift om enskilds adress, telefonnummer eller arbetsplats till en myndighet som i ett särskilt fall behöver en sådan uppgift för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428), om myndigheten finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl,

2. uppgift som rör misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

3. uppgift om enskilds adress till en kronofogdemyndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

4. uppgift om enskilds adress till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende.

4. uppgift om enskilds adress till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift om enskilds adress till en allmän försäkringskassa som behöver uppgiften för kontroll av rätten till ersättning, om försäkringskassan finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:1369.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1996/97:121

Frågan om missbruk och fusk inom socialförsäkringarna har uppmärksammats vid olika tillfällen under senare år. Det har oftast rört sig om enskilda ärenden som uppmärksammats av massmedia.

Socialförsäkringsutskottet behandlade i sitt betänkande 1993/94:SfU2 Bidragsfusk m.m. sex motioner om åtgärder för att motverka bidragsfusk. Utskottet föreslog därvid ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt borde låta göra en kartläggning av i vilken omfattning det förekom fusk med förmåner och bidrag av social karaktär. Kartläggningen borde avse såväl svenska som utländska medborgare. Utskottet anförde vidare att regeringen borde redovisa resultatet av kartläggningen för riksdagen och, beroende på vad kartläggningen utvisade, föreslå åtgärder för att komma till rätta med bidragsfusk. Riksdagen biföll utskottets hemställan den 10 november 1993 (rskr. 1993/94:11).

Regeringen gav den 14 april 1994 Riksrevisionsverket (RRV) i uppdrag att kartlägga förekomsten av fusk med förmåner och bidrag av social karaktär. Uppdraget utvidgades den 15 december samma år till att även omfatta arbetslöshetsersättning och kontant arbetsmarknadsstöd. Kartläggningen resulterade i tre rapporter, dels huvudrapporten FUSK – systembrister och fusk i välfärdssystemen (RRV 1995:32), dels rapporterna Förtidspension – fusk och systembrister (RRV 1995:33) och Bidragsförskott – effektivitetsrevision av ett statligt stöd till barnfamiljer (RRV 1995:34). Rapporterna överlämnades till regeringen den 26 juni 1995.

De bidragsområden som i första hand varit föremål för kartläggning är förtidspensioner, arbetslöshetsersättning, kontant arbetsmarknadsstöd, bidragsförskott, bostadsbidrag, sjukpenning och tillfällig föräldrapening. Vidare har RRV studerat förekomsten av dubbla ersättningar från olika bidragssystem, fusk bland läkare och invandrare samt ändamålsenligheten i kontroller och kontrollsystem.

I huvudrapporten bedöms effekterna av fusk, överutnyttjande och systembrister totalt uppgå till ett belopp om mellan fem och sju miljarder kronor årligen. RRV har lämnat en rad förslag till åtgärder för att komma till rätta med de problem som kunnat konstateras. Förslagen tar sikte på såväl systembrister som överutnyttjande och fusk.

RRV:s rapporter har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i bilaga 1. En remissammanställning finns tillgänglig hos Socialdepartementet (S95/3394/F).

RRV har vidare i en effektivitetsrevision granskat det social- och bostadspolitiska instrumentet bostadsbidrag. Resultatet av granskningen redovisades den 19 januari 1996 i rapporten Bostadsbidrag – effektivitetsrevision av ett socialpolitiskt instrument (RRV 1996:3).

Utöver RRV har också Riksdagens revisorer och Statskontoret i olika rapporter under år 1994 lämnat synpunkter när det gäller de allmänna försäkringskassornas organisation och kompetens samt socialförsäkringsadministrationens sätt att utveckla dels den nya rollen som samordnare av samhällets rehabiliteringsinsatser, dels kontroller i systemen. Detta

ledde till att Riksförsäkringsverket (RFV) under hösten 1994 genomförde en analys av alla de komplicerade och delvis sammansatta problem som aktualiserats vid dessa granskningar.

Analysen, som redovisades i rapporten Socialförsäkringen och dess administration. Strategiska förutsättningar och prioriterade insatsområden (RFV ANSER 1994:8), överlämnades till regeringen den 20 december 1994. I rapporten redovisade RFV omfattande program på kort och lång sikt för att komma till rätta med de brister som uppmärksammats. Bland de frågor om socialförsäkringen som behandlas i rapporten togs frågan om bidragsfusk upp särskilt. Bl.a. framhölls behovet av åtgärder för att öka kunskaperna om förekomsten av fusk i socialförsäkringen och en analys av de rättsliga förutsättningarna för att beivra fusk.

En arbetsgrupp bildades inom RFV under våren 1995 för att behandla nämnda frågor. I arbetsgruppens uppdrag ingick också att ta fram en rapporteringsmodell för att det i enlighet med regleringsbrevet för budgetåret 1995/96 skulle kunna gå att löpande bedöma omfattningen av missbruk och fusk med försäkring och bidrag. I arbetet beaktades RRV:s ovan nämnda rapporter. Arbetsgruppens utrednings- och analysarbete redovisades i rapporten Missbruk och fusk med försäkring och bidrag (RFV ANSER 1996:2) som överlämnades till regeringen den 25 april 1996.

I rapporten redovisar RFV, förutom nämnda rapporteringsmodell, ett antal förslag till åtgärder i form av bl.a. författningsändringar, ökad satsning på samverkan mellan myndigheter, utvecklat teknikstöd och satsning på kvalitet i handläggnings- och informationsarbetet, allt i syfte att komma till rätta med systembrister, missbruk och fusk med försäkring och bidrag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 13 februari 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i bilaga 2. Lagrådets yttrande finns i bilaga 3.

Lagrådet har föreslagit att den nya generella bestämmelsen om försäkringskassans möjlighet att besöka den försäkrade utformas så att ett sådant besök måste vara motiverat i det särskilda fallet. Innebörden härav är att det inte skulle bli tillåtet med stickprovsmässiga eller på annat sätt generellt beslutade kontrollaktioner innefattande besök. Regeringen har inte följt Lagrådets förslag i denna fråga. Frågan behandlas i avsnitt 6.2.

4 Principiella utgångspunkter

Inom socialförsäkringen pågår för närvarande ett omfattande förändringsarbete. Det ansträngda statsfinansiella läget innebär krav på effektivisering och besparingar hos Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna. I ett läge med betydande besparingar i soci-

alförsäkringssystemen ifrågasätts ofta om det sparas på rätt områden och fokuseringen på dem som missbrukar systemen blir genast större.

Regeringen ser mycket allvarligt på fusk och missbruk av välfärdssystemen. I regeringsförklaringen den 17 september 1996 slås fast att välfärdens uthållighet inte får undergrävas av fusk, överutnyttjande och ekonomisk brottslighet.

För socialförsäkringssystemens legitimitet är det mycket angeläget att medborgarna kan vara förvissade om att systemen fungerar effektivt och att pengar fördelas till dem de är avsedda för. Både för att spara pengar och för att försvara systemen avser därför regeringen att vidta åtgärder för att minimera fusk och överutnyttjande i systemen. För att komma till rätta med problemen har regeringen tillsatt flera utredningar vilka haft regeringens uppdrag att behandla dessa frågor och lämna konkreta förslag till åtgärder. I nästa avsnitt redovisar regeringen vidtagna, pågående och planerade åtgärder inom främst socialförsäkringsområdet.

Socialförsäkringssystemen bör vara så utformade att möjligheterna till kontroll förbättras samtidigt som drivkrafter till felaktigt eller icke avsett utnyttjande minimeras. Det är regeringens uppfattning att de största ekonomiska vinsterna finns att hämta i förbättringar av systemen. Vidare bör ett felaktigt utnyttjande i stor omfattning kunna undvikas om rätt beslut fattas från början. Rätt beslut från början minskar kostnaderna och är effektivare än en relativt sett dyrbar kontrollapparat som sätts in i efterhand.

För att få en så hög besluts kvalitet som möjligt är det av stor vikt att försäkringskassorna i sin ärendehandläggning har god kvalitet i sina utredningar och beslutsunderlag samt har god dokumentation i akterna, dvs. iakttar förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser på detta område. En sådan besluts kvalitet bör kunna uppnås med utvecklat tekniskt stöd och satsning på kvalitet i handläggnings- och informationsarbetet.

Vidare är det angeläget att den försäkrade får information både om sin rätt till en förmån och om sin skyldighet att lämna riktiga uppgifter när han eller hon ansöker om en förmån. Den försäkrade bör också informeras om sin skyldighet att anmäla ändrade förhållanden till försäkringskassan samt om de påföljder som han eller hon kan drabbas av om inte riktiga uppgifter lämnas eller anmälningsskyldigheten inte iakttas. Informationen till allmänheten bör vara klar, tydlig och lättbegriplig.

Förutsättningarna för att rätt beslut fattas från början ökar om författningarna på socialförsäkrings- och bidragsområdet är tydliga och skrivna på ett klart och lättbegripligt sätt. Det bör vidare krävas att reglerna är så enhetliga som möjligt. Ett exempel på bristande överensstämmelse är att det för rätt till vissa förmåner krävs att ansökan undertecknas på heder och samvete medan något sådant krav inte ställs för andra likartade förmåner. Ett annat exempel är att försäkringskassorna har en lagstadgad rätt att besöka den försäkrade i t.ex. ärenden som rör sjukpenning medan uttryckligt stöd för sådana kontroller saknas beträffande andra förmåner. Denna typ av olikartade bestämmelser kan medföra svårigheter för de försäkrade att förstå reglernas innebörd och vilka villkor som gäller för t.ex. rätt till en förmån. Regeringen kommer i det

följande att lämna förslag i avsikt att bl.a. öka enhetligheten i systemen.

Prop. 1996/97:121

Det är regeringens övertygelse att dessa satsningar på rätt beslut från början och förbättrade system kommer att medföra att otydligheter kan undvikas och att drivkrafter till felaktigt utnyttjande minimeras.

Kontrollen av statliga medel utgör ett prioriterat område för regeringens arbete under de kommande åren. I syfte att stärka denna kontroll har 100 miljoner kronor anvisats för detta ändamål för år 1997 (prop. 1996/97:1 utg.omr. 2, bet. 1996/97:FiU2, rskr. 1996/97:135). Avsikten är att det för åren 1998 och 1999 skall anvisas ytterligare 120 respektive 125 miljoner kronor (prop. 1995/96:150, bet. 1995/96:FiU10, rskr. 1995/96:304). Inom denna ram bör resurser avsättas även för regeringens tidigare aviserade program för bekämpning av ekobrotten.

5 Vidtagna, pågående och planerade åtgärder

Inledning

För att komma till rätta med missbruk och överutnyttjande av socialförsäkringssystemen har regeringen tillsatt flera utredningar, vilka haft i uppdrag att lämna konkreta förslag till åtgärder.

Genomförda utredningar och rapporter har pekat på bl.a. följande områden där det finns anledning att stärka kontrollfunktionerna såvitt avser socialförsäkringssystemen:

- förtidspension
- sjukpenning och tillfällig föräldrapenning
- underhållsstöd och bostadsbidrag
- ADB-stödda redovisnings- och kontrollsystem
- ledning och organisation
- rapportering till regeringen
- resurser

I det följande redogörs för vidtagna, pågående och planerade åtgärder inom dessa områden. Åtgärderna syftar till dels förbättringar av systemen, dels besparingar.

Förtidspension

Sedan den 1 januari 1997 gäller nya kriterier för rätt till ersättning i form av sjukpenning och förtidspension (prop. 1996/97:28, bet. 1996/97:SfU6, rskr. 1996/97:125). I fråga om begreppet arbetsförmåga och nedsättning av arbetsförmågan gäller att den försäkrades arbetsförmåga i sista hand skall bedömas mot alla på arbetsmarknaden normalt förekommande arbeten och att den som har förmåga att klara något sådant arbete på heltid skall anses ha full arbetsförmåga. Förändringar i arbetsinkomsten har i princip inte längre betydelse för bedömningen av om arbetsförmågan är nedsatt. Vidare skall vid arbetsförmågebedömning bortses från arbete utöver ett heltidsarbete.

Förändringarna syftar till att avhjälpa systembrister inom de aktuella områdena. En utgångspunkt är att samhällets trygghetssystem bör renodlas efter de olika orsakerna till behovet av insats. Sjukpenning och förtidspension skall mer uttalat än tidigare grundas på nedsättning av arbetsförmågan av medicinska skäl. Utrymmet för att vid bedömningen av arbetsförmågans nedsättning beakta andra faktorer än rent medicinska har därför minskats.

De ändrade kriterierna för rätt till sjukpenning respektive förtidspension är en fortsättning på den inriktning mot förtydligande och renodling av regelsystemen inom socialförsäkringen som lades fast genom riksdagens godkännande av regeringens proposition Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. (prop. 1994/95:25, bet. 1994/95:FiU1, rskr. 1994/95:145).

Regeringen har den 16 januari 1997 beslutat om kommittédirektiv (dir. 1997:9) som innebär att en särskild utredare skall utforma förslag till system för ekonomisk ersättning vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Detta system skall ersätta dagens system med förtidspension och sjukbidrag. Utredaren skall bl.a. lämna förslag till principer för förmånsberäkning med utgångspunkt i att ersättning skall baseras på den försäkrades tidigare inkomster. Vidare skall utredaren lämna förslag till grundnivå för dem som inte kvalificerat sig till en inkomstbaserad ersättning. Utredaren skall slutligen ta ställning till hur ersättningen vid långvarigt nedsatt arbetsförmåga skall ansluta till reglerna i det reformerade ålderspensionssystemet. Utredarens förslag skall redovisas den 31 oktober 1997.

Sjukpenning och tillfällig föräldrapenning m.m.

Regeringen har beslutat (dir. 1996:52) att en särskild utredare skall göra en samlad översyn av inkomstbegreppen inom bidrags- och socialförsäkringsområdet. Utredaren skall analysera nuvarande regler och redovisa förslag till så långt möjligt gemensamma regler för hur inkomst skall beräknas. En målsättning bör vara ett system där anställda, egna företagare, ägare till fämansbolag och de som i olika former kombinerar anställning med att vara egna företagare på ett likvärdigt sätt kan åtnjuta de bidrags- och socialförsäkringsformer som finns. Det nya systemet skall vidare vara enkelt att administrera. Enligt tilläggsdirektiven (dir. 1996:100) skall utredningen föreslå regelförändringar som från och med år 1998 innebär en bruttobesparing på 1 230 miljoner kronor per år. Av beloppet skall en besparing om 980 miljoner kronor föreslås genom förändringar av reglerna för sjukpenninggrundande inkomst (SGI). Administrativa konsekvenser samt kostnadseffekter av de föreslagna regelförändringarna skall belysas. Bakgrunden till tilläggsuppdraget är bl.a. att flera utredningar pekat på det förhållandet att kvalifikationsvillkoren för att erhålla SGI är lågt ställda. Detta har enligt utredningarna bidragit till att utöka sjukpenningens räckvidd utöver en ren inkomstbortfallsersättning. Utredarens förslag skall redovisas senast den 15 maj 1997.

En särskild utredningsman har vidare i maj 1996 lämnat betänkandet EGON JÖNSSON – en kartläggning av lokala samverkansprojekt inom rehabiliteringsområdet (SOU 1996:85). Utöver kartläggningen redovisar utredningen även vissa förslag. Dessa förutsätter varken någon ny organisation eller en finansiell sammanläggning utan bygger snarast på slutsatserna av kartläggningen att mycket går att göra inom de ramar som redan finns, samt att samverkansprojekten bör ges större legitimitet så att nya arbetssätt kan växa fram. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att lämna en proposition rörande bl.a. finansiell samverkan till riksdagen under våren 1997.

Bostadsbidrag och underhållsstöd

Sedan den 1 januari 1997 gäller nya regler för bostadsbidrag (prop. 1995/96:186, bet. 1995/96:BoU11, rskr. 1995/96:229). Regelförändringarna i lagen (1993:737) om bostadsbidrag syftar till att uppnå bättre fungerande bidragssystem jämte kostnadsminskningar. Bland annat har införts ett nytt inkomstprövningssystem. Preliminärt bostadsbidrag prövas mot en aktuell inkomst som den bidragssökande själv uppskattar. Slutligt bidrag bestäms i efterhand på grundval av den inkomst som skattemyndigheten fastställer vid taxeringen. På belopp som skall betalas ut eller betalas tillbaka skall avgift och ränta betalas.

I lagen om bostadsbidrag har vidare en ändring vidtagits som innebär att motsvarande möjlighet ges som i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer att kontrollera uppgifter om förmögenhet hos banker m.fl.

Ett nytt stöd – underhållsstöd – infördes den 1 februari 1997 (prop. 1995/96:208, bet. 1996/97:SfU3, rskr. 1996/97:21). De nya reglerna, som ersätter bidragsförskott och förlängt bidragsförskott, har utformats så att det tydligt framgår att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn. Samtidigt garanterar samhället en viss ekonomisk standard till barn med särlevande föräldrar. Enligt de nya bestämmelserna gäller i vissa situationer att den som begär en förmån har bevisbördan för att vissa förhållanden föreligger. Detta innebär bl.a. att föräldrar som är gifta med varandra anses bo tillsammans även om de inte är folkbokförda på samma adress, om inte den som begär underhållsstöd eller som stöd betalas ut till visar annat.

ADB-stödda redovisnings- och kontrollsystem

En översyn har gjorts inom Socialdepartementet av författningsregleringen av personregister inom socialförsäkringsområdet i syfte bl.a. att bättre ta till vara ADB-tekniken för kontroll- och uppföljningsändamål. I en departementspromemoria (Ds 1996:70) föreslås att de båda nuvarande registerlagarna för socialförsäkringsområdet slås samman till en ny socialförsäkringsregisterlag. Promemorian har remissbehandlats och regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under våren 1997.

Regeringen beslöt den 13 juli 1995 att utse en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av socialförsäkringsadministrationens organisationsstruktur (dir. 1995:110). Enligt direktiven bestod uppdraget av två delar, dels den formella roll- och ansvarsfördelningen inom socialförsäkringsadministrationen, dels formerna för hur de olika delarna inom socialförsäkringsadministrationen skall samverka med varandra. Därvid skulle utredningen kartlägga Riksförsäkringsverkets (RFV:s) och de allmänna försäkringskassornas hittillsvarande roll- och ansvarsfördelning. Försäkringskassastyrelsernas roll och ansvar skulle belysas. Utredningen skulle vidare innehålla en analys av på vilket sätt den nuvarande organisationsstrukturen inom socialförsäkringsadministrationen inklusive försäkringskassornas särskilda ställning innebär begränsningar av och skapar möjligheter för verksamheten. Försäkringskassornas samverkan inom ramen för Försäkringskasseförbundet och de olika uppgifter som förbundet utför för försäkringskassornas räkning som intresse-, service och arbetsgivarorganisationen skulle belysas. Utredaren överlämnade den 30 april 1996 betänkandet Försäkringskassan Sverige (SOU 1996:64). I betänkandet föreslås att försäkringskassorna blir statliga myndigheter men med stark lokal förankring. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under våren 1997.

Rapportering till regeringen

RFV har tagit fram en rapporteringsmodell för att det i enlighet med regleringsbrevet för budgetåret 1995/96 skall kunna gå att löpande bedöma omfattningen av missbruk och fusk. För att möjliggöra en sådan bedömning har försäkringskassorna ålagts att till RFV kvartalsvis och med början avseende tredje kvartalet 1995 rapportera in underlag för statistik över upptäckt missbruk eller fusk samt vilka åtgärder som vidtagits och vad dessa resulterat i. Rapporteringsmodellen och slutsatserna av densamma redovisas i rapporten Missbruk och fusk med försäkring och bidrag (RFV ANSER 1996:2). RFV förordar att den kvartalsvisa inrapporteringen av upptäckt missbruk och fusk kompletteras med statistik från försäkringskassornas internkontroll och att ADB-stöd utvecklas för den kvartalsvisa inrapporteringen.

Regeringen har i regleringsbrevet avseende budgetåret 1997 för socialförsäkringsadministrationens verksamhet och medelsdisposition m.m. beslutat om verksamhetsmål som innebär att insatser skall prioriteras för att motverka att ersättningar och bidrag utges felaktigt samt för att beivra fusk och missbruk. I anslutning till verksamhetsmålet har beslutats om återrapporteringskrav, som innebär att redovisning skall ske av de insatser som genomförts i syfte att uppnå målet samt kostnaderna för dessa insatser. Redovisningen skall därutöver innehålla en bedömning av i vilken utsträckning insatserna har motverkat fusk och missbruk.

Övrigt

Prop. 1996/97:121

Sjuk- och arbetsskadekommittén har i juni 1996 överlämnat sitt slutbetänkande En allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering (SOU 1996:113). I betänkandet presenteras förslag till uppläggning av en allmän och aktiv försäkring vid sjukdom och rehabilitering. Kommitténs ambition har bl.a. varit att skapa en försäkring som ger människor ekonomisk trygghet och som innehåller tidiga och aktiva rehabiliteringsåtgärder samt stödjer det förebyggande arbetet. Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under våren 1997.

Regeringen har beslutat (dir. 1995:106 och dir. 1996:27) att en särskild utredare bl.a. skall göra en samlad översyn av begreppet försäkrad i de olika författningar som reglerar olika förmåner inom socialförsäkringen samt redovisa förslag med inriktningen att enhetliga försäkringsvillkor skall gälla för likartade förmåner. Ett delbetänkande om försäkringsbegreppet väntas under våren 1997.

6 Besök i utrednings- och kontrollsyfte

6.1 Nuvarande regler

Enligt 3 kap. 8 a § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) gäller bl.a. att försäkringskassan under en sjukperiod skall infordra utlåtande av viss läkare eller annan sakkunnig, göra förfrågan hos den försäkrade, den försäkrades arbetsgivare, läkare eller annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter samt besöka den försäkrade, när det kan anses nödvändigt för bedömningen av rätt till sjukpenning eller av behovet av behandling eller rehabiliteringsåtgärd. Dessa regler infördes i AFL den 1 oktober 1995 (prop. 1994/95:147, bet. 1994/95:SfU10, rskr. 1994/95:343) i syfte att bl.a. förbättra underlaget för beslut om sjukpenning. Motsvarande regler fanns tidigare i Riksförsäkringsverkets (RFV:s) föreskrifter (RFFS 1988:2) om kontroll i sjukpenningärenden m.m.

I 3 kap. 17 § första stycket a) AFL stadgas att sjukpenning, om omständigheterna motiverar det, får dras in eller sättas ned om en försäkrad vägrar att ta emot besök av en person som fått i uppdrag av försäkringskassan att utreda rätten till sjukpenning eller behovet av rehabiliteringsåtgärd. Denna sanktionsbestämmelse har funnits i AFL alltsedan lagens tillkomst. Motivet för den har på senare tid uttryckts på följande sätt. En väl fungerande sjukkontroll utgör ett viktigt inslag i sjukfallshanteringen och i vissa fall är det nödvändigt att sjukkontrollen görs genom hembesök. Med sjukkontroll avses då mer än kontroll för att förebygga och beivra missbruk av den allmänna försäkringen. Syftet med sjukkontroll är också att se till att den försäkrades rätt tillgodoses. Sanktionen indragning eller nedsättning på grund av att den försäkrade vägrar att ta emot hembesök bör kunna användas bara om det är påkallat vid en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Indragning

eller nedsättning bör anses motiverad när det kan antas att den försäkrade medvetet undandragit sig kontroll genom att t.ex. vägra att ta emot besök från försäkringskassan (prop. 1985/86:38 s. 9–11).

För rehabiliteringspenning finns i 22 kap. 16 § AFL en reglering motsvarande den i 3 kap. 17 § samma lag.

Också i fråga om förtidspension finns lagregler om besök hos den försäkrade och om sanktionsmöjligheter gentemot den som undandrar sig denna utredningsåtgärd. Av 7 kap. 3 b § AFL framgår bl.a. att försäkringskassan skall infordra utlåtande av viss läkare eller annan sakkunnig, göra förfrågan hos den försäkrade, den försäkrades arbetsgivare, läkare eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter och besöka den försäkrade när det kan anses nödvändigt för bedömningen av om rätt till förtidspension föreligger. I motiven för bestämmelsen (prop. 1994/95:147 s. 42) anförde regeringen att det var motiverat att förändra regelverket för förtidspensioneringen så att beslutsunderlaget rörande rätten till förtidspension förbättrades. I en utredning om rätt till förtidspension borde därför även kunna ingå besök hos den försäkrade.

Indragning av förtidspension tills vidare, helt eller delvis, kan beslutas med stöd av 20 kap. 3 § andra stycket AFL. Detta får göras bl.a. om den försäkrade utan giltig anledning vägrar att genomgå sådan utredning som avses i den nyss nämnda bestämmelsen i 7 kap. 3 b §. Den försäkrade skall först ha erinrats om åtgärden. Vid bestämmelsens tillkomst uttalade regeringen att det är viktigt att det finns sanktionsregler som fungerar när någon inte vill medverka till utredning eller rehabiliterande åtgärder. Möjligheten att dra in eller minska ersättningen borde dock användas med försiktighet, i första hand som ett påtryckningsmedel för att förmå den försäkrade att medverka (prop. 1994/95:147 s. 43 och 52).

Enligt 5 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1988:3) om föräldrapenningförmåner skall försäkringskassan införskaffa nödvändig utredning genom att bl.a. besöka föräldern. I 4 kap. 18 § AFL stadgas bl.a. att bestämmelserna i 3 kap. 17 § första stycket a) AFL även tillämpas i fråga om föräldrapenningförmåner. Försäkringskassan får således, om omständigheterna motiverar det, dra in eller sätta ned föräldrapenningförmån, om den försäkrade vägrar att ta emot besök från försäkringskassan.

Enligt 6 kap. 7 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) har bestämmelserna i 3 kap. 17 § första stycket a) AFL motsvarande tillämpning i fråga om ersättning från arbetsskadeförsäkringen. Försäkringskassan får alltså på motsvarande sätt som angivits ovan dra in eller sätta ned ersättning enligt LAF om den försäkrade vägrar att ta emot besök från försäkringskassan.

Inom övriga sakområden finns ingen lagreglering av vilka externa kontrollåtgärder som försäkringskassan kan eller skall vidta när t.ex. misstanke uppkommer om att en person uppbär ett bidrag eller förmån som han eller hon inte är berättigad till. Vägledning kan dock hämtas från två ärenden som Justitieombudsmannen (JO) har prövat (dnr 3529–1981, 894–1982). Ärendena avsåg frågan om en myndighets be-

fogenhet att i ett ärende om bostadsbidrag besiktiga ett hus för att kontrollera om bidragstagaren hade sin bostad där. JO uttalade bl.a. att det var fråga om en åtgärd som allmänt sett ger anledning till starka betänkligheter med hänsyn till den enskildes integritet. I sammanhanget erinrade JO om grundlagsreglerna i 2 kap. 6 och 12 §§ regeringsformen. Enligt 6 § är varje medborgare skyddad mot bl.a. husrannsakan och liknande intrång och enligt 12 § får det skyddet i princip begränsas endast genom lag. Visserligen torde, enligt JO, dessa regler inte vara tillämpliga i det aktuella sammanhanget, men de överväganden som ligger bakom dem var uppenbarligen av intresse. Mot den bakgrunden ansåg JO att myndigheterna inte borde använda besiktning som utredningsmetod i bostadsbidragsärenden. Enligt JO:s mening borde en sådan åtgärd få vidtas endast om uttryckligt stöd föreligger i författning.

De i dag gällande lagbestämmelserna om besök föreskriver inte att besöken skall vara föranmälda. Något uttalande om att så bör vara fallet har inte heller gjorts i förarbetena. Försäkringskassornas utredningsverksamhet med hembesök har, när det har ansetts befogat av utredningsskäl, även omfattat oanmälda besök.

6.2 Förslag till nya regler

Regeringens förslag: För att bedöma om någon har rätt till de ersättningar som betalas ut av en allmän försäkringskassa enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring får försäkringskassan dels göra förfrågan hos den försäkrade eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, dels besöka den försäkrade.

Om den försäkrade vägrar att ta emot besök får försäkringskassan dra in eller sätta ned ersättningen, om omständigheterna motiverar det.

Motsvarande regler införs i princip inom hela försäkrings- och bidragsområdet.

RRV:s och RFV:s förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanser: Kammarrätten i Stockholmifrågasätter förslaget. Enbart ett förvägrat hembesök bör enligt kammarrätten inte föranleda att en försäkrad vägras bidrag. Försäkringskassaförbundet avstyrker och anför att det viktigaste är att ordentliga utredningar görs vid folkbokföringen. Stockholms läns allmänna försäkringskassa avstyrker. Enligt försäkringskassan medför förslaget allvarliga ingrepp i den personliga sfären. Sådana åtgärder bör vara förbehållna de rättsvårdande myndigheterna. Landsorganisationen anser att kassorna bör försöka hitta kontrollåtgärder, t.ex. hembesök, som kan genomföras på ett sådant sätt att den enskildes integritet inte kränks.

Skälen för regeringens förslag: De allmänna försäkringskassorna har bl.a. till uppgift att se till att den enskildes rätt tillvaratas, att korrekt

ersättning betalas ut och att missbruk av den allmänna försäkringen förhindras.

För att försäkringskassan skall kunna fullgöra sina uppgifter och fatta korrekta beslut är det nödvändigt att handläggaren har ett fullgott beslutsunderlag. I många ärenden är kontakter med den försäkrade nödvändiga för att få ett sådant underlag. En metod är att be den försäkrade att komma till lokalkontoret för ett samtal eller att ringa till den försäkrade. Handläggaren kan också, när det anses nödvändigt, göra förfrågan hos den försäkrades arbetsgivare eller annan som kan antas kunna lämna uppgifter i ärenden. I vissa fall kan handläggaren även besöka den försäkrade.

Regeringen anser att besök kan vara ett värdefullt led i utredningen i ett försäkringsärende. Det gäller bl.a. i ärenden där kompletterande underlag behövs för att försäkringskassan skall kunna ta ställning till en sökt förmån eller till den fortsatta rätten av en beviljad förmån. Sådana besök kan också vara en serviceåtgärd gentemot den försäkrade och sker normalt efter överenskommelse med vederbörande. Särskilt beträffande förmåner till funktionshindrade kan det vara värdefullt ur servicesynpunkt med ett besök hos den försäkrade. RFV rekommenderar t.ex. att hembesök görs i ärenden om vårdbidrag och assistansersättning (RFV:s allmänna råd 1993:2 och 1993:11). Besök som företas uteslutande som en service och enligt den försäkrades önskemål kräver dock naturligtvis inget särskilt lagstöd.

Hembesök kan också vara ett effektivt sätt att kontrollera om missbruk och fusk med försäkringen förekommer. Sådana besök, liksom besök på exempelvis arbetsplatser, bör normalt vara aviserade i förväg men bör också, om det är motiverat ur utredningssynpunkt, kunna ske oanmälda.

Regeringen anser att vetskapen om att försäkringskassorna gör besök eller på annat sätt genomför kontroller bör ha en allmänpreventiv effekt. Enbart den omständigheten att allmänheten känner till att sådan kontroll förekommer är sannolikt en viktig faktor för att förebygga missbruk av förmåner och bidrag.

Värdet av besök bör enligt regeringens mening vara störst i ärenden om underhållsstöd och bostadsbidrag. Om det t.ex. finns anledning att misstänka s.k. skenseparation eller andra oriktiga uppgifter om boendeförhållanden kan det vara värdefullt att besöka den försäkrade i hemmet. Det kan då t.ex. framkomma att en försäkrad inte bor på den adress som har angivits i en ansökan. Det är dock att märka att den bestämmelse som föreslås uteslutande gäller åtgärden att besöka den försäkrade, och att den alltså i och för sig inte ger försäkringskassan någon befogenhet att undersöka en bostad. En annan fråga är vilket värde som skall tillmätas de iakttagelser som kan göras vid ett besök. Det faktum att en person påträffas i bostaden kan givetvis inte tas till intäkt för att han eller hon även är bosatt där.

När det gäller uppgifter som tillförs ärendet av andra än den försäkrade vill regeringen poängtera att inställningen givetvis inte får vara den att uppgifter som lämnas av andra än den försäkrade alltid tillmätas större värde än de uppgifter den försäkrade själv lämnar. Självklart kan även andra personer på grund av exempelvis okunnighet, misstag eller

slarv lämna felaktiga uppgifter. Försäkringskassans uppgift är att självständigt och sakligt bedöma det material som föreligger i ärendet för att så långt som möjligt korrekt bedöma om den försäkrade är berättigad till sökt förmån eller bidrag och i så fall med vilket belopp förmånen eller bidraget skall lämnas.

I sammanhanget kan nämnas att anonyma anmälningar utgör en stor del av de utredningsimpulser som försäkringskassorna får utifrån. En anonym anmälan kan utgöra grund för att utreda ett ärende men har normalt inget eller ringa bevisvärde.

Några av remissinstanserna har tagit upp frågan om den enskildes integritet. Regeringen anser självfallet att det är viktigt att den försäkrades personliga integritet respekteras vid besök liksom vid andra utredningsåtgärder. Det innebär bl.a. att den besökande inte får uppträda på ett sätt som skulle kunna skapa intrycket att besöket är en tvångsåtgärd. Det är alltid den försäkrade som avgör om han eller hon vill låta besökaren komma in i bostaden. Om den försäkrade inte vill släppa in tjänstemannen har denne ingen rätt att komma in. Den besökande skall uppvisa tjänstelegitimation och redovisa vilket syfte besöket har. Vid utredning genom förfrågningar hos personer som kan lämna uppgifter, t.ex. den försäkrades arbetsgivare, måste tillses att inte sekretesskyddad information lämnas ut. Att någon enstaka sådan uppgift röjs kan dock vara nödvändigt för att en förfrågan över huvud taget skall kunna göras. Detta är då tillåtet enligt 1 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100).

Stockholms läns allmänna försäkringskassa har anfört att förslaget medför allvarliga ingrepp i den personliga sfären och att sådana åtgärder bör vara förbehållna de rättsvårdande myndigheterna. Regeringen vill med anledning härav betona att andra typer av kontroll- och utredningsåtgärder, där det görs observationer utan att den försäkrade är medveten om detta eller som i övrigt har karaktär av spaningsverksamhet, inte skall företas av försäkringskassan. I de fall spaning skall utföras på grund av misstanke om fusk som kan utgöra brott ankommer detta på polisen. Över huvud taget anser regeringen att förslagets praktiska innebörd inte bör överdrivas. Besök som inte är avtalade bör givetvis reserveras för de fall där ett sådant besök – vid en bedömning i det enskilda ärendet eller vid en bedömning för en grupp av ärenden – framstår som befogat och andra, mindre ingripande utredningsmetoder inte är möjliga eller tillräckliga. Försäkringskassan avgör själv om den skall använda besök som en utredningsmetod i det enskilda fallet. Möjligheterna för försäkringskassorna att besöka den försäkrade, i hemmet eller på arbetet, varierar beroende bl.a. på försäkringskassans arbetsbelastning och den geografiska strukturen inom försäkringskassans område.

Sammantaget anser regeringen att fördelarna med att utöka tillämpningsområdet för utredningsåtgärderna besök och förfrågningar väger betydligt tyngre än de invändningar som har gjorts. Regeringen delar RFV:s uppfattning att sådana regler bör införas beträffande förmåner som betalas ut enligt AFL, bostadstillägg till pensionärer, bostadsbidrag, underhållsstöd och vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret. Med hänsyn till värdet av att i största möjliga utsträckning ha

enhetliga regler bör emellertid samma regler införas även beträffande barnbidrag, förlängt barnbidrag, bidrag vid adoption av utländska barn, närståendepenning, smittbärrpenning, sjuklönen och assistansersättning.

RRV har föreslagit att försäkringskassan skall kunna vägra en försäkrad ett bidrag eller en förmån om den försäkrade vägrar att ta emot besök från försäkringskassan. RFV har i sitt förslag inte angett huruvida det bör finnas en sådan sanktionsbestämmelse. I enlighet med vad som har angetts i det föregående om sanktionsbestämmelserna i ärenden gällande sjukpenning m.m. anser regeringen också att det är viktigt att det införs sanktionsregler i form av en möjlighet att dra in eller minska ersättningen som täcker alla de nya fallen. Möjligheten bör givetvis användas med försiktighet, närmast som en undantagsåtgärd. I första hand bör den användas som ett påtryckningsmedel för att förmå den försäkrade att medverka. Den försäkrade befinner sig ofta i en utsatt situation och det är en uppgift för försäkringskassan att verka för att den försäkrade förstår behovet av kompletterande utredning och vill medverka. Indragning eller minskning av ersättning skall därför tillgripas bara om omständigheterna vid en helhetsbedömning motiverar det. Vägran att ta emot besök av försäkringskassan kan aldrig ensamt vara ett tillräckligt skäl för en sådan åtgärd.

Om försäkringskassan finner att omständigheterna är sådana att aktuell förmån eller bidrag skall dras in eller sättas ned måste naturligtvis förfarandebestämmelserna i förvaltningslagen (1986:223) följas. Av 17 § förvaltningslagen följer att innan försäkringskassan fattar beslut om indragning eller nedsättning av en förmån eller ett bidrag måste den försäkrade få del av utredningen och tillfälle att yttra sig.

Lagrådet har föreslagit att bestämmelsen om besök utformas så att besök blir tillåtet bara om det kan antas vara av väsentlig betydelse för utredningen. Lagrådets förslag innebär dels att varje besök i princip skulle beslutas efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet, dels tillägget av ett kvalificerande rekvisit – "av väsentlig betydelse". Lagrådets förslag har motiverats med att Lagrådet anser att regeringsformens bestämmelser om skydd mot husrannsakan måste vara åtminstone analogt tillämpliga på dessa besök, och att det måste anses tvivelaktigt om det är väl förenligt med 2 kap. 12 § regeringsformen att ge besöksbestämmelsen en avfattning som legitimerar en generellt eller stickprovsmässigt inriktad kontroll, utan åtminstone någon individualiserad prövning i det särskilda ärendet.

Regeringen gör här följande bedömning. Om en försäkringskassa besöker en försäkrad som en utrednings- eller kontrollåtgärd i ett ersättningsärende skall det finnas sakliga skäl för denna åtgärd. Detta är något som följer av regeringsformens bestämmelser om hur det allmännas verksamhet skall bedrivas. Skälen kan vara individuella och föreligga i det enskilda ärendet. När det gäller besök som kontrollåtgärd kan det emellertid också finnas skäl som generellt talar för att besök genomförs i en viss typ av ärenden inom ramen för en samlad insats. Även sådana generella skäl bör enligt regeringens mening kunna läggas till grund för beslut om besök, vilka därmed torde bli vad Lagrådet kallar generellt

eller stickprovsmässigt inriktade. Det finns då inte något underlag för ett antagande i varje enskilt ärende att besöket kommer att bli av väsentlig betydelse för utredningen. Däremot kan sådana besök, och än mer vetenskapen hos allmänheten om att de kan förekomma, vara av väsentlig betydelse när det gäller att inskräpa vikten av att lämna korrekta uppgifter i försäkrings- och bidragsärenden.

Regeringen är medveten om att det här handlar om en åtgärd som kan upplevas som integritetskränkande, och att det då är naturligt att diskutera om inte befogenheten att använda åtgärden bör kringgärdas med särskilda restriktioner, t.ex. sådana som Lagrådet har föreslagit. Följande bör emellertid framhållas i detta sammanhang. För det första är här inte fråga om någon tvångsåtgärd, även om det kan sägas ligga ett visst indirekt tvång i att en vägran att ta emot besöket kan leda till indragning av en ersättning, om omständigheterna i övrigt motiverar det. Det får också observeras hur jämförelsevis begränsad bestämmelsernas räckvidd är. Vad som föreskrivs är endast att försäkringskassan får besöka den försäkrade, vilket kan ske i hemmet. Den lagreglerade åtgärden gäller dock bara själva sammanträffandet med den försäkrade, inte tillträde till bostaden eller rätt att undersöka denna. Under dessa omständigheter anser regeringen att intresset av att kunna använda generellt beslutade insatser i form av besök för att motverka överutnyttjande av försäkring och bidrag är tillräckligt starkt för att motivera den olägenhet en sådan ordning innebär för de försäkrade.

Den nya generella bestämmelsen om besök bör i enlighet med det som nu har sagts inte förses med något särskilt begränsande rekvisit utöver att besöket skall avse bedömning av rätten till ersättning.

Det kan tilläggas att ett klart uttalat tillåtande av generella eller slumpmässiga kontroller i form av besök också bör vara ägnat att i viss mån avdramatisera åtgärden, i och med att ett besök då inte behöver uppfattas som ett utpekande på samma sätt som om besök bara får göras på indikation i det särskilda fallet.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att det införs bestämmelser med den innebörd som nu redovisats. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1997.

7 Tillgång till uppgifter om adresser

Regeringens förslag: Den som bedriver postverksamhet och därvid har fått del av eller tillgång till uppgift om enskilds adress skall på begäran lämna sådan uppgift till en allmän försäkringskassa som behöver uppgiften för kontroll av rätten till ersättning.

Den allmänna försäkringskassan får begära att uppgift om enskilds adress skall lämnas ut endast om uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende hos försäkringskassan.

RRV:s och RFV:s förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanser: Kammarrätten i Stockholm, Försäkringskassaförbundet (FKF) och Stockholms läns allmänna försäkringskassatillstyrker förslaget. FKF påpekar att försäkringskassorna även har problem med uppgiftslämnande från banker, Värdepapperscentralen, fastighetsägare samt kommunernas energiverk. Posten AB avstyrker och anser att nuvarande regler bör behållas.

Skälen för regeringens förslag: Postverket bolagiserades under år 1994 och ombildades till Posten AB (prop. 1993/94:38, bet. 1993/94:TU9, rskr. 1993/94:119). Före bolagiseringen reglerades sekretessen hos Postverket i 9 kap. 8 § sekretesslagen (1980:100). Av bestämmelsens tredje stycke framgick bl.a. att sekretessen gällde hos Postverket för uppgift om enskilds adress endast om det kunde antas att röjande av uppgiften skulle medföra fara för att någon utsattes för övergrepp eller annat allvarligt men. Adressuppgifter som var sekretessbelagda kunde lämnas ut till andra myndigheter med stöd av den s.k. generalklausulen i 14 kap. 3 § sekretesslagen. Enligt denna bestämmelse får sekretessbelagd uppgift lämnas ut till myndighet om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda.

I motiven till postlagen (1993:1684) uttalade regeringen (prop. 1993/94:38 s. 86 f) att å ena sidan utgångspunkten var att uppgifter som finns hos enskilda företag som bedriver postverksamhet i princip inte var offentliga, men att å andra sidan sådana uppgifter också kunde lämnas ut om inte annat föreskrevs i lag. En ny reglering måste därför bygga på bestämmelser om tystnadsplikt i stället för på bestämmelser om inskränkningar i offentlighetsprincipen. Regeringen anförde vidare att liksom enligt 9 kap. 8 § sekretesslagen borde tystnadsplikt gälla i fråga om uppgifter beträffande enskildas adresser om det kunde antas att röjande av uppgifterna skulle medföra fara för att någon utsattes för övergrepp eller allvarligt men. Vid utarbetande av postlagen togs inte upp frågan om utlämnande av uppgifter till de allmänna försäkringskassorna. Kronofogdemyndigheten och skattemyndigheten har från och med den 1 januari 1996 fått möjlighet att ta del av adresser i likhet med vad som gällde före bolagiseringen av Televerket och Postverket (prop. 1995/96:56, bet. 1995/96:SkU:14, rskr. 1995/96:73).

Före bolagiseringen använde sig försäkringskassorna i stor utsträckning av möjligheten att få ta del av Postverkets uppgifter. Från Postverket lämnades uppgifter om bl.a. tillfällig eftersändning, inneboende och adresser till innehavare av postbox. Efter bolagiseringen av Postverket har Posten AB, som ovan anförts, inte längre skyldighet att lämna ut adressuppgifter till försäkringskassorna. Detta har medfört att försäkringskassorna inte i lika hög grad som tidigare får ut uppgifter om den försäkrades bostadsadress och faktiska boendeförhållanden från brev- bärare och brev- bärare expeditioner.

Det finns ett stort behov i försäkringskassornas verksamhet av att få del av adresser från Posten AB i likhet med vad som gällde före bo-

lagiseringen. Speciellt gäller detta när den försäkrades boendestatus är avgörande för ersättningsbeloppets storlek. Vid kontroll av den försäkrades bostadsadress och faktiska boendeförhållanden är det därför av största vikt för försäkringskassan att ha tillgång till adressuppgifter och därmed sammanhängande uppgifter, t.ex. om post utdelas till en viss person på en viss adress eller vilken fastighet en viss adress avser.

Uppgifter om adresser är som framgår av vad som nu anförs av stor betydelse för att försäkringskassorna på ett effektivt sätt skall kunna bedriva sin verksamhet. Svårigheterna att få ut behövliga uppgifter från postoperatörer innebär ett merarbete för försäkringskassorna, som inte kan anses godtagbart från effektivitetssynpunkt. De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget är också – bortsett från Posten AB – positiva till att en liknande ordning införs som den som gällde före bolagiseringen.

När det gäller vilka uppgifter som skall lämnas ut är följande att anmärka. Adress är ett begrepp av skiftande innebörd, även i rättsliga och administrativa sammanhang. T.ex. förekommer adressort, bostadsadress, folkbokföringsadress, postadress, särskild postadress och utdelningsadress. Efter postmonopolets upphörande avgör varje postoperatör själv hur en adress skall anges för att hanteras av företaget. I samband med att skattemyndigheter och kronofogdemyndigheter fick motsvarande möjlighet att få del av adresser uttalade regeringen att begreppet adress bör tolkas i vid bemärkelse (prop. 1995/96:56 s. 32 f). Regeringen anser inte att det finns skäl att nu göra en annan tolkning. Detta innebär att det även bör kunna ske utlämnande av uppgift om vem som är innehavare av postbox och adressen till denna person samt nummer på postboxen. Utlämnande bör vidare kunna ske av med adressuppgift sammanhängande uppgifter, såsom huruvida post delas ut till en viss person på viss adress samt uppgifter avseende hopkoppling av viss adress med viss fastighet.

Enligt bestämmelserna i sekretesslagen är det den utlämnande myndigheten som i varje särskilt fall har att pröva om förutsättningar föreligger för ett utlämnande av uppgifter. Utlämnandet sker härvid under myndighetsansvar och kan bli föremål för kontroll av det allmänna. I det nu aktuella fallet skulle en motsvarande bestämmelse innebära att bedömningen görs av postoperatören. På motsvarande sätt som anfördes vid tillkomsten av postlagen är det emellertid inte lämpligt att genom lag överlämna denna myndighetsutövande uppgift, som berör intresset för enskildas personliga integritet i förhållande till det allmännas intresse att utreda ärenden inom socialförsäkrings- och bidragsområdet, till enskilda organ (prop. 1993/94:38 s. 87). Regeringen anser mot denna bakgrund att prövningen av om uppgifter skall utlämnas bör göras av den allmänna försäkringskassa som begär sådana uppgifter.

Regeringen anser dock inte att ett utlämnande skall kunna ske oavsett för vilket ändamål försäkringskassorna anser sig ha behov av den begärda uppgiften. Ett sådant utlämnande går utöver vad som var möjligt med tillämpning av generalklausulen i 14 kap. 3 § sekretesslagen och är inte behövligt. För att undvika att uppgifter hämtas in slentrianmässigt

bör rätten att få ut en uppgift begränsas till de fall där uppgiften är av väsentlig betydelse för att försäkringskassan skall kunna handlägga ärendet.

Regeringen föreslår att det i postlagen (1993:1684) införs en bestämmelse med den innebörd som nu redovisats. Bestämmelsen bör träda i kraft den 1 oktober 1997.

8 Uppgifter lämnas på heder och samvete

Regeringens förslag: Uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete i princip inom hela försäkrings- och bidragssområdet.

RFV:s förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

RRV föreslår att försäkringskassorna i ökad utsträckning bör utnyttja s.k. sanningsförsäkringen.

Remissinstanserna: Statskontoret tillstyrker att förslaget om sanningsförsäkringen används i större utsträckning. Stockholms läns allmänna försäkringskassa förordar att myndigheterna i stället för sanningsförsäkringen infördrar skriftlig uppgift på heder och samvete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande regler gäller krav på lämnande av uppgifter på heder och samvete enligt följande. Den försäkrade skall enligt 3 kap. 8 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) till försäkringskassan ge in en skriftlig försäkringen för sjukpenning. Uppgifterna i försäkringen skall lämnas på heder och samvete. Enligt 12 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ansökan om underhållsstöd innehålla en försäkringen på heder och samvete att de lämnande uppgifterna är riktiga. Av 19 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag framgår att i ansökan om bostadsbidrag skall uppgifter om faktiska förhållanden lämnas på heder och samvete. Vidare framgår av 15 § lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring att skriftlig uppgift i ansökan om delpension skall lämnas på heder och samvete. Ansökan om bostadstillägg till pensionärer skall enligt 11 § lagen (1994:309) om bostadstillägg till pensionärer innehålla en av den sökande och, om sökanden är gift, dennes make underskriven förklaring på heder och samvete att de lämnande uppgifterna stämmer överens med sanningen. Ytterligare ett område där kravet ställs är bilstöd till handikappade. Enligt 12 § förordningen (1988:890) om bilstöd till handikappade skall uppgifter som rör faktiska förhållanden lämnas på heder och samvete.

Regeringen är som tidigare framgått av den uppfattningen att de största vinsterna när det gäller förebyggandet av missbruk inom socialförsäkringssystemen kan uppnås genom att rätt beslut fattas från början. Förutsättningarna för detta är att beslutsunderlaget är så korrekt som möjligt och att den försäkrade får information både om sin rätt till en

förmån och om sin skyldighet att lämna rätt uppgifter när han eller hon ansöker om en förmån. Den försäkrade bör också informeras om sin skyldighet att anmäla ändrade förhållanden till försäkringskassan samt om de följder som han eller hon kan drabbas av om inte riktiga uppgifter lämnas eller om anmälningsskyldigheten inte iakttas. En annan viktig förutsättning är också att reglerna är så enhetliga som möjligt. Den nuvarande regleringen av kravet på heder och samvete är ett exempel på bristande överensstämmelse i detta avseende. För rätt till vissa förmåner krävs att ansökan undertecknas på heder och samvete medan något sådant krav inte ställs för andra likartade förmåner. Denna typ av olikartade bestämmelser kan medföra svårigheter för de försäkrade att förstå reglernas innebörd och vilka villkor som gäller för t.ex. rätt till en förmån.

Kravet på heder och samvete inom sjukpenningområdet infördes i AFL den 1 oktober 1995 (prop. 1994/95:147). Ett motiv för införandet var att detta krav tillsammans med andra åtgärder (jfr avsnitt 7.1) skulle bidra till att förbättra beslutsunderlaget. Ett annat motiv var att kravet kunde bidra till att förtydliga regelsystemet för aktörerna inom socialförsäkringssystemet. Regeringen anser att dessa motiv är allmängiltiga även för områdena utanför sjukförsäkringen.

Att uppgifter lämnas på heder och samvete inskräper för uppgiftslämnaren vikten av att uppgifterna är fullständiga och sanningsenliga. Detta bör enligt regeringens mening i sig verka avhållande på den försäkrade från att medvetet eller på grund av slarv lämna felaktiga uppgifter. Dessutom innebär det förhållandet att uppgifter lämnas på heder och samvete att straffansvar för osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken kan komma i fråga.

Regeringen delar mot denna bakgrund RFV:s uppfattning om att det bör införas krav på att uppgifter om faktiska förhållanden lämnas på heder och samvete i princip inom hela försäkrings- och bidragsområdet. I likhet med vad som tidigare anförts (avsnitt 6.2) bör sådana regler nu införas beträffande förmåner som betalas ut enligt AFL och enligt lagarna om barnbidrag, förlängt barnbidrag, bidrag vid adoption av utländska barn, närståendepenning, smittbärarpenning, sjuklön, assistansersättning, bostadstillägg till pensionärer, bostadsbidrag, underhållsstöd och vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret.

I några fall finns regleringen rörande skyldigheten att lämna uppgifter inte i lag utan i förordning. Regeringen har för avsikt att, om riksdagen antar denna proposition, införa motsvarande bestämmelser i dessa förordningar.

RFV har i sin rapport föreslagit att krav på lämnande av uppgifter på heder och samvete skall införas även i ärenden om återkrav. Regeringen anser emellertid att den försäkrade inte bör åläggas en uppgiftsskyldighet förenad med straffansvar i sådana ärenden. Skälet härför är att de omständigheter som föranleder återkravet typiskt sett ofta är sådana att de samtidigt kan konstitueras en misstanke om brott. Den som misstänks för brott har rätt att tåga, och har heller ingen sanningsplikt om han eller hon lämnar upplysningar. Det framstår med hänsyn härtill som olämpligt

ligt att låta reglerna om uppgiftslämnande på heder och samvete omfatta dessa ärenden.

Regeringen vill poängtera betydelsen av att försäkringskassan fullgör sin informationsskyldighet gentemot den enskilde om de förändringarna som nu föreslås. Det är viktigt att de enskilda får klart för sig innebörden och följdverkningar av de nya bestämmelserna, dvs. att straffansvar kan inträda om de inte fullgör sin uppgiftsskyldighet.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att det införs bestämmelser med den innebörd som nu redovisats. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 1997.

9 Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna åtgärderna för att komma till rätta med systembrister och missbruk inom socialförsäkringssystemen är ett led i regeringens arbete med att förbättra systemens funktionssätt genom enhetliga regler och bättre kontroller. Att beräkna de ekonomiska effekterna av de föreslagna åtgärderna är svårt och blir med nödvändighet av bedömningskaraktär.

Olika punktinsatser som gjorts visar att metoden hembesök är kostnadseffektiv och även effektiv ur utrednings- och kontrollsynpunkt. Metoden är dock tids- och resurskrävande för försäkringskassorna.

Förslaget om utökad skyldighet för postoperatörer att lämna ut uppgifter om adresser till de allmänna försäkringskassorna medför inga kostnader för det allmänna, däremot kommer försäkringskassornas verksamhet att effektiviseras.

Förslaget om utökad krav att uppgifter lämnas på heder och samvete beräknas ha stor betydelse med hänsyn främst till allmänpreventionen. Enligt regeringens mening bör förslaget därför inte medföra ökade kostnader av någon betydelse för de rättsvårdande myndigheterna.

Regeringen har för avsikt att i sin ekonomiska vårproposition återkomma med närmare uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna av förslagen och effekterna för socialförsäkringsadministrationen.

10 Författningskommentar

10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

3 kap.

17 §

Första stycket ändras genom att fallet under a utgår. Detta fall täcks av bestämmelsen i 20 kap. 3 § andra stycket. De två kvarvarande fallen betecknas a och b.

4 kap.

18 §

Första styckets hänvisningar ändras på det sätt som ändringen i 3 kap. 17 § föranleder.

20 kap.

3 §

Genom det nya tredje stycket införs en generell sanktion svarande mot de generella reglerna om uppgiftsskyldighet och utredningsåtgärder i 8 § i dess föreslagna nya lydelse. Olikheten i formuleringarna mellan andra och tredje stycket – "utan giltig anledning" och "under förutsättning att han erinrats om denna påföljd" i andra stycket respektive "om omständigheterna motiverar det" i tredje stycket – är inte avsedd att uttrycka att det skall vara någon skillnad i hur en fråga om indragning eller nedsättning av ersättning handläggs. I samtliga fall krävs en utredning av omständigheterna, tillräcklig för att ge underlag för en helhetsbedömning, och kommunikering med den enskilde.

20 kap.

8 §

Den generella bestämmelsen i första stycket om skyldighet att lämna uppgifter kvarstår med endast rent språkliga ändringar, men det inskjutna ledet om närmare föreskrifter flyttas till ett nytt tredje stycke. Bestämmelsen om uppgiftsskyldighet kompletteras med ett nytt andra stycke innehållande att uppgifter om faktiska förhållanden normalt skall lämnas på heder och samvete. Detta krav skall ställas om inte särskilda skäl talar mot det. Ett sådant undantagsfall är ärenden om återbetalning av ersättningar, vilket har kommenterats i avsnitt 8. Den uppgiftsskyldighet för sjukhus som finns i det nuvarande andra stycket flyttas till en ny paragraf, 8 a §.

Sedan tidigare sägs i första stycket särskilt att uppgiftsskyldigheten skall regleras närmare i föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter delegation, Riksförsäkringsverket. Detsamma skall gälla den nya frågan om krav på att uppgifterna lämnas på heder och samvete. Bestämmelsen om detaljregleringen av uppgiftsskyldigheten flyttas från första stycket till ett nytt tredje stycke.

Det nya fjärde stycket upptar en ny generell regel om två utredningsåtgärder som sedan tidigare är lagreglerade för sjukpenning-, rehabiliterings- och förtidspensionsärenden, nämligen förfrågningar och hembesök. Lydelsen har efter förslag av Lagrådet justerats med hänsyn till förekomsten av särreglering på andra ställen i lagen. Bestämmelsen innebär inte, såsom de särskilda bestämmelserna för sjukpenning- och pensionsärenden i 3 kap. 8 a § respektive 7 kap. 3 b §, något direktiv till försäkringskassorna att utnyttja dessa utredningsåtgärder. Dess funktion är i stället att slå fast att detta är åtgärder som står till försäkringskassans förfogande att utnyttja i den mån det i olika fall finns skäl till det i och för bedömningen av ersättningsrätten. Skäl för åtgärderna kan finnas antingen individuellt i det enskilda ärendet eller generellt i en

grupp av ärenden.

Prop. 1996/97:121

20 kap.

8 a §

Uppgiftsskyldigheten för sjukhus i det nuvarande andra stycket i 8 § flyttas till denna nya paragraf samtidigt med att 8 § utökas med bestämmelser vilka gäller uppgiftsskyldighet och utredningsåtgärder som mer direkt tar sikte på den försäkrades person.

22 kap.

16 §

Ändringen motsvarar för rehabiliteringspenningens del ändringen i 3 kap. 17 §.

10.2 Förslagen till lagar om ändring i

- lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
- lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
- lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
- lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård,
- lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
- lagen (1991:1047) om sjuklön,
- lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret,
- lagen (1993:389) om assistansersättning,
- lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
- lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
- lagen (1996:1030) om underhållsstöd

Bestämmelserna i dessa lagar om vilka föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) som skall tillämpas i ärendehandläggningen kompletteras med hänvisningar till det föreslagna nya tredje stycket i 20 kap. 3 § om indragning eller nedsättning av ersättning och till de föreslagna nya bestämmelserna om uppgiftsskyldighet och utredningsåtgärder i 20 kap. 8 §. I några lagar är behovet av komplettering mindre på grund av att lagarna innehåller egna, självständiga bestämmelser i stället för hänvisningar till AFL. Någon ändring med anledning av att uppgiftsskyldigheten för sjukhus föreslås flyttas från sin nuvarande plats i 20 kap. 8 § till den nya 20 kap. 8 a § är inte erforderlig.

I lagen om underhållsstöd föreslås en särskild föreskrift om att bestämmelserna om uppgiftsskyldighet och utredningsåtgärder skall tillämpas också i förhållande till den bidragsskyldige, som ju inte har den ställning av ersättningsberättigad som dessa regler annars förutsätter. Den bidragsskyldige skall normalt inte lämna några uppgifter för hand-

läggningen av ett ärende om underhållsstöd, men har möjlighet att ansöka om anstånd eller eftergift avseende sin betalningsskyldighet. Uppgifter som lämnas i ett sådant sammanhang bör lämnas på heder och samvete.

Prop. 1996/97:121

10.3 Förslaget till lag om ändring i postlagen (1993:1684)

20 §

Den nya femte punkten är utformad efter förebild av punkterna 3 och 4. Det skall således finnas ett behov av uppgiften, i detta fall för kontroll av rätten till någon sådan ersättning som försäkringskassan administrerar, och försäkringskassan skall själv pröva om uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende. Uppgiften skall avse enskilds adress. Med detta kan avses såväl en permanent som en tillfällig adress – det senare t.ex. från en begäran om tillfällig eftersändning – men även en uppgift om huruvida en adress som har uppgivits för en viss person – t.ex. personens folkbokföringsadress – är vederbörandes adress i den meningen att postföretaget delar ut post på adressen.

Förteckning över remissinstanser som avgivit yttrande över Riksrevisionsverkets rapporter FUSK – systembrister och fusk i välfärdssystemen (RRV 1995:32), Förtidspension – fusk och systembrister (RRV 1995:33) och Bidragsförskott – effektivitetsrevision av ett statligt stöd till barnfamiljer (RRV 1995:34)

Prop. 1996/97:121
Bilaga 1

Följande remissinstanser har inkommit med yttrande: Riksförsäkringsverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Socialstyrelsen, Centrala studiestödsnämnden, Rikspolisstyrelsen, Riksskatteverket, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Uppsala län, Justitiekanslern, Justitieombudsmannen, Datainspektionen, Statskontoret, Statens invandrarverk, Umeå universitet, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Försäkringskassaförbundet, Arbetslöshetskassornas samarbetsorganisation, Brottsförebyggande rådet, Posten AB och Stockholms läns allmänna försäkringskassa.

Lagrådsremissens lagförslag

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring¹

dels att 3 kap. 17 §, 4 kap. 18 §, 20 kap. 3 och 8 §§ samt 22 kap. 16 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 20 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.
17 §²

Sjukpenning får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om en försäkrad

a) vägrar att ta emot besök av en person, som fått i uppdrag av försäkringskassan att utreda rätten till sjukpenning eller behovet av rehabiliteringsåtgärd,

b) underlåter att meddela försäkringskassan sin vistelseadress när han under sjukdomsfall vistas annat än tillfälligt på annan adress än den som angetts till kassan,

c) underlåter att enligt 6 § första stycket anmäla sådan ändring, som är av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek.

a) underlåter att meddela försäkringskassan sin vistelseadress när han under sjukdomsfall vistas annat än tillfälligt på annan adress än den som angetts till kassan,

b) underlåter att enligt 6 § första stycket anmäla sådan ändring som är av betydelse för rätten till sjukpenning eller för sjukpenningens storlek.

Angående nedsättning eller indragning i andra fall av ersättning som här avses stadgas i 20 kap. 3 §.

4 kap.
18 §³

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket a och c samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket b tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

Bestämmelserna i 3 kap. 6 §, 13 § första stycket, 16 § första–femte styckena och 17 § första stycket b samt andra stycket tillämpas även i fråga om föräldrapenningförmåner. Bestämmelserna i 3 kap. 15 § och 17 § första stycket a tillämpas även i fråga om tillfällig föräldrapenning.

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

² Senaste lydelse 1987:223.

³ Senaste lydelse 1996:1544.

Vid beräkning av antalet dagar med rätt till föräldrapenningförmån anses två dagar med halv eller fyra dagar med fjärdedels föräldrapenning som en dag.

Om en föräldrapenningförmån tillkommer en förälder som inte har fyllt 18 år, får försäkringskassan på framställning av socialnämnden besluta att föräldrapenningen helt eller delvis skall utbetalas till annan person eller till nämnden att användas till föräldrarnas och familjens nytta.

Är en kvinna vid tiden för förlossningen intagen i kriminalvårdsanstalt eller ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, får försäkringskassan på framställning av föreståndaren för inrättningen besluta, att den föräldrapenning som tillkommer kvinnan skall utbetalas till föreståndaren för att användas till kvinnans och barnets nytta.

20 kap.
3 §⁴

Ersättning enligt denna lag får dras in eller sättas ned, om den som är berättigad till ersättningen

a) ådragit sig sjukdomen eller skadan vid uppsåtligt brott som han har dömts för genom dom som har vunnit laga kraft;

b) vägrar att genomgå undersökning av läkare eller att följa läkares föreskrifter;

c) underlåter att ge in sådant läkarintyg, läkarutlåtande, försäkran eller särskild försäkran som skall ges in till försäkringskassan enligt 3 kap. 8 §;

d) medvetet eller av grov vårdslöshet lämnar oriktig eller vilseledande uppgift angående förhållande, som är av betydelse för rätten till ersättning.

Vägrar en försäkrad utan giltig anledning att genomgå sådan behandling, utredning eller rehabilitering som avses i 3 kap. 7 b och 8 a §§, 7 kap. 3 b § eller 22 kap. 4, 5 och 7 §§ får sjukpenning eller förtidspension helt eller delvis tills vidare förvägras honom, under förutsättning att han erinrats om denna påföljd. Motsvarande skall gälla i fråga om särskild efterlevandepension, om den efterlevande utan giltig anledning vägrar att följa ett villkor som uppställts med stöd av 16 kap. 3 §.

Om någon som är berättigad till ersättning enligt denna lag i annat fall underlåter att lämna uppgifter i enlighet med vad som anges i 8 § eller vägrar att ta emot besök som anges där, får ersättningen dras in eller sättas ned om omständigheterna motiverar det.

8 §⁵

Den som är försäkrad eller eljest äger rätt till ersättning enligt denna lag åligger att, i enlighet med de föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter regeringens

Den som är försäkrad eller på annan grund harrätt till ersättning enligt denna lag är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen.

⁴ Senaste lydelse 1995:508.

⁵ Senaste lydelse 1992:1737.

Nuvarande lydelse

bestämmande, av Riksförsäkringsverket, lämna de uppgifter, som är av betydelse för tillämpningen av lagen. Beträffande den som är omyndig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken har förmyndaren eller, om det kan anses följa av uppdraget, gode mannen eller förvaltaren skyldighet att lämna uppgifterna.

Den som driver en sjukvårdsinrättning som är att anse som sjukhus enligt denna lag är skyldig att meddela den allmänna försäkringskassan när en patient, som är avgiftsskyldig enligt 2 kap. 12 §, tas in för vård på sjukhuset och när sjukhusvården upphör. Sådan uppgift skall utan dröjsmål lämnas till den försäkringskassa där patienten är inskriven.

Föreslagen lydelse

Beträffande den som är omyndig eller har god man eller förvaltare enligt föräldrabalken har förmyndaren eller, om det kan anses följa av uppdraget, gode mannen eller förvaltaren skyldighet att lämna uppgifterna.

Uppgifter om faktiska förhållanden skall lämnas på heder och samvete om inte särskilda skäl talar mot det

Närmare föreskrifter om skyldighet att lämna uppgifter enligt första och andra styckena meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande Riksförsäkringsverket.

Den allmänna försäkringskassan får för bedömningen av rätten till ersättningar som försäkringskassan betalar ut enligt denna lag

1. göra förfrågan hos den försäkrade eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, och
2. besöka den försäkrade.

8 a §

Den som driver en sjukvårdsinrättning som är att anse som sjukhus enligt denna lag är skyldig att meddela den allmänna försäkringskassan när en patient som är avgiftsskyldig enligt 2 kap. 12 § tas in för vård på sjukhuset och när sjukhusvården upphör. Sådan uppgift skall utan dröjsmål lämnas till den försäkringskassa där patienten är inskriven.

22 kap.

16 §⁶

Rehabiliteringsersättning enligt detta kapitel får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om den försäkrade

Rehabiliteringsersättning enligt detta kapitel får, om omständigheterna motiverar det, dras in eller sättas ned om den försäkrade

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

⁶ Senaste lydelse 1991:1040.

Nuvarande lydelse

1) vägrar att ta emot besök av en person, som fått i uppdrag av försäkringskassan att utreda rätten till rehabiliteringsersättning eller behovet av rehabiliteringsåtgärd,

2) vägrar att lämna upplysningar som behövs för att klarlägga behovet av rehabiliteringsåtgärd,

3) underlåter att till försäkringskassan anmäla sådan ändring av förhållande, som är av betydelse för rätten till rehabiliteringsersättning eller för rehabiliteringsersättningens storlek.

Om nedsättning eller indragning i andra fall av ersättning som här avses föreskrivs i 20 kap. 3 §.

Föreslagen lydelse

underlåter att till försäkringskassan anmäla sådan ändring av förhållande, som är av betydelse för rätten till rehabiliteringsersättning eller för rehabiliteringsersättningens storlek.

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Vad som är föreskrivet om Riksförsäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna äger motsvarande tillämpning i fråga om kassornas befattning med allmänna barnbidrag.

De närmare föreskrifter, som behövs för tillämpningen av denna lag, meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Riksförsäkringsverket.

Bestämmelserna i 20 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och försäkringsinrättningar skall gälla i ärenden enligt denna lag.

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas i ärenden enligt denna lag:

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Lagen omtryckt 1973:449.

² Senaste lydelse 1982:533.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

I fråga om förlängt barnbidrag tillämpas även följande bestämmelser i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

4 § om rätt att uppbära barnbidraget, m.m.,

5 § om utbetalning av barnbidrag till annan på framställning av socialnämnd,

7 § om rätt för kommunalt organ att uppbära allmänt barnbidrag,

11 § om tid och sätt för utbetalning av barnbidrag, m.m.,

12 § om återbetalningsskyldighet m.m.,

13 § om överlåtelse och utmätning av rätt till allmänt barnbidrag,

14 § om tillsyn, verkställighetsföreskrifter och uppgiftsskyldighet,

14 § om tillsyn, verkställighetsföreskrifter, indragning eller nedläggning av ersättning, skyldighet att lämna uppgifter och utredningsåtgärder,

15 § om ändring av beslut samt om överklagande,

18 § om verkställighet av försäkringskassas och domstols beslut, och

19 § om överenskommelser med främmande makt.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1991:223.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

I fråga om bidrag enligt denna lag tillämpas även följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring
18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 10–13 §§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

Omprövning av ett sådant beslut av en allmän försäkringskassa som har fattats av en tjänsteman i ärende om skyldighet att återbetala bidrag skall göras av socialförsäkringsnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1988:1645) om ersättning och ledighet för närståendevård skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas även följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

17 kap. 1 § första stycket om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 § om uppgiftsskyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje styckena om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 16 § om verkställighetsföreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas även följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 7 § om skadestånd,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje stycke-
na och 9 § om skyldighet att läm-
na uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om
utredningsåtgärder,

20 kap. 9 a § om undantag från sekretess,

20 kap. 16 § om verkställighetsföreskrifter.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

7 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om
sjuklön

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 26 § lagen (1991:1047) om sjuklön skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §

I fråga om försäkringskassans handläggning av ärenden enligt 10, 11, 13, 14, 16, 17 och 20 §§ samt 24 § andra stycket och 27 § andra stycket tillämpas följande föreskrifter i lagen (1962:381) om allmän försäkring:

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om in-
dragning eller nedsättning av er-
sättning,

20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet,

20 kap. 8 § första–tredje stycke-
na och 9 §§ om skyldighet att
lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om
utredningsåtgärder

20 kap. 9 a § om undantag från sekretess.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1488) om
handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör
inom totalförsvaret

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1991:1488) om handläggning av
vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

I fråga om familjebidrag och dagpenning tillämpas 18 kap. 2 § om
tillsyn och 20 kap. 10–13 §§ om omprövning och ändring av beslut
samt om överklagande i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Beträffande familjebidrag tillämpas dessutom följande bestämmelser i
lagen om allmän försäkring

– 20 kap. 2 a § om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas,

– 20 kap. 3 § tredje stycket om
indragning eller nedsättning av
ersättning,

– 20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,

– 20 kap. 5 § om preskription,

– 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet.

– 20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

– 20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

9 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om
assistansersättning

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1993:389) om assistansersättning
skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

I fråga om ersättning enligt denna lag tillämpas följande föreskrifter i
lagen (1962:381) om allmän försäkring, nämligen

18 kap. 2 § om Riksförsäkringsverkets tillsyn,

20 kap. 3 § tredje stycket om
indragning eller nedsättning av
ersättning,

20 kap. 5 § om preskription,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse,

20 kap. 8 och 9 §§ om uppgifts-
skyldighet.

20 kap. 8 § första–tredje stycke-
na och 9 §§ om skyldighet att
lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om
utredningsåtgärder

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

10 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:737) om bostadsbidrag

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 30 § lagen (1993:737) om bostadsbidrag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas på bidrag enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription av bidrag,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse av bidrag,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

11 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

Följande bestämmelser i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas på bostadstillägg enligt denna lag:

16 kap. 12 § om utbetalning till annan,

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner,

18 kap. 2 § om tillsyn,

20 kap. 2 a § om provisoriskt beslut,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 5 § om preskription av bidrag,

20 kap. 6 § om förbud mot utmätning och om överlåtelse av ersättning,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder,

20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare m.fl.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:1486.

12 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:1030) om underhållstöd

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 42 § lagen (1996:1030) om underhållsstöd skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

42 §

Vad som i lagen (1962:381) om allmän försäkring är föreskrivet om Riksförsäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna tillämpas också i fråga om försäkringskassornas handläggning av underhållsstöd enligt denna lag.

Bestämmelserna i 17 kap. 1 § och 20 kap. 9 § lagen om allmän försäkring om sammanträffande av förmåner, bistånd enligt socialtjänstlagen samt uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter och för arbetsgivare och försäkringsinrättningar tillämpas också i ärenden enligt denna lag.

Följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring tillämpas också i ärenden enligt denna lag:

17 kap. 1 § om sammanträffande av förmåner och bistånd enligt socialtjänstlagen,

20 kap. 3 § tredje stycket om indragning eller nedsättning av ersättning,

20 kap. 8 § första–tredje styckena och 9 § om skyldighet att lämna uppgifter,

20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder.

Bestämmelserna i 20 kap. 8 § första–tredje styckena om uppgiftsskyldighet och i 20 kap. 8 § fjärde stycket om utredningsåtgärder tillämpas också i fråga om den bidragsskyldige.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

13 Förslag till lag om ändring i postlagen (1993:1684)

Prop. 1996/97:121
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 20 § postlagen (1993:1684) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §¹

Den som bedriver postverksamhet och därvid har fått del av eller tillgång till uppgift som avses i 19 § första stycket skall på begäran lämna

1. uppgift om enskilds adress, telefonnummer eller arbetsplats till en myndighet som i ett särskilt fall behöver en sådan uppgift för delgivning enligt delgivningslagen (1970:428), om myndigheten finner att det kan antas att den som söks för delgivning håller sig undan eller att det annars finns synnerliga skäl,

2. uppgift som rör misstanke om brott till åklagarmyndighet, polismyndighet eller någon annan myndighet som har att ingripa mot brottet, om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

3. uppgift om enskilds adress till en kronofogdemyndighet som behöver uppgiften i exekutiv verksamhet, om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

4. uppgift om enskilds adress till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende.

4. uppgift om enskilds adress till en skattemyndighet som behöver uppgiften i verksamhet som avser kontroll av skatt eller avgift eller i utredning om rätt folkbokföringsort enligt folkbokföringslagen (1991:481), om myndigheten finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende,

5. uppgift om enskilds adress till en allmän försäkringskassa som behöver uppgiften för kontroll av rätten till ersättning, om försäkringskassan finner att uppgiften är av väsentlig betydelse för handläggningen av ett ärende.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:1369.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-02-26

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bertil Voss, justitierådet Johan Munck, regeringsrådet Karl-Ingvar Rundqvist.

Enligt en lagrådsremiss den 13 februari 1997 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring, m.fl.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kammarrättsassessorerna Bo Nordelius.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet

Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

20 kap.

8 §

I det nya fjärde stycket föreskrivs enligt förslaget att den allmänna försäkringskassan, för bedömning av rätten till ersättningar som försäkringskassan betalar ut enligt lagen, får göra förfrågan hos den försäkrade eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter samt besöka den försäkrade. Föreskriften skall ses i sammanhang med det föreslagna tredje stycket i 20 kap. 3 §, där det anges att, om någon som är berättigad till ersättning enligt lagen underlåter att lämna uppgifter i enlighet med vad som anges i 8 § eller vägrar att ta emot besök som anges där, ersättningen får dras in eller sättas ned, om omständigheterna motiverar det.

Uttryckliga bestämmelser om försäkringskassornas möjlighet att göra hembesök finns för närvarande endast för sjukpennings-, rehabiliterings- och pensionsärenden. I 3 kap. 8 a § fjärde stycket föreskrivs sålunda bl.a. att försäkringskassan skall besöka den försäkrade när det kan anses nödvändigt för bedömningen av rätt till sjukpenning eller åtgärder enligt 3 kap. 7 b § eller 22 kap., och enligt 7 kap. 3 b § skall försäkringskassan besöka den försäkrade när det kan anses nödvändigt för bedömningen av rätt till förtidspension. Någon ändring i dessa föreskrifter föreslås inte i remissen.

De nu föreslagna föreskrifterna i 20 kap. 3 och 8 §§ om hembesök kommer att bli generellt tillämpliga i ärenden om ersättning enligt lagen om allmän försäkring. Till följd av att hänvisningar till dessa lagrum föreslås intagna i ett antal andra författningar avses de vidare kunna tillämpas inom hela socialförsäkrings- och bidragsområdet.

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare skyddad mot husrannsakan och liknande intrång. Någon närmare definition av begrep-

pet husrannsakan ges inte i regeringsformen, men enligt motiven (prop. 1973:90 s. 246) används uttrycket för att beteckna varje av myndighet företagen undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe oavsett syftet med undersökningen. Skyddet mot husrannsakan kan begränsas genom lag, men för sådan lagstiftning gäller de särskilda reglerna i 2 kap. 12 §, vilket bl.a. innebär att begränsningen får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och aldrig får gå utöver det ändamål som har föranlett den.

Försäkringskassorna har varken enligt gällande rätt eller enligt förslaget någon rätt att få tillträde till bostad mot den enskildes önskan; det är denne som avgör om han vill låta kassans företrädare komma in i bostaden. Detta utesluter inte i sig att åtgärden får karaktär av husrannsakan, om den företas i undersökningssyfte (jfr 28 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken), särskilt mot bakgrund av den föreslagna föreskriften i 20 kap. 3 § tredje stycket om att ersättningen får dras in eller sättas ned vid vägran att ta emot besök, om omständigheterna motiverar det. Enligt Lagrådets mening måste regeringsformens bestämmelser om skydd mot husrannsakan vara åtminstone analogt tillämpliga på sådana undersökningsåtgärder som här avses.

Intresset av att motverka missbruk av socialförsäkrings- och bidragssystemen är utan tvekan ett sådant ändamål som är godtagbart från de synpunkter som anges i 2 kap. 12 § regeringsformen. Det måste emellertid anses tvivelaktigt om det är väl förenligt med nämnda lagrum att, som skett i förslaget, ge föreskrifterna en avfattning som legitimerar en generell eller stickprovsmässigt inriktad kontroll utan åtminstone någon individualiserad prövning i det särskilda ärendet. De gällande bestämmelserna i 3 kap. 8 a § fjärde stycket och 7 kap. 3 b § om rätt för försäkringskassan att besöka den försäkrade har begränsats till fall då kontrollen kan anses nödvändig för bedömningen av rätt till sjukpenning resp. förtidspension eller behov av rehabiliteringsåtgärd och måste i enlighet härmed anses förutsätta ett visst mått av individualiserad prövning, låt vara att det i praktiken kan tänkas förekomma likartade skäl för kontrollen i flera samtidigt föreliggande fall.

Lagrådet anser med hänsyn till det anförda att paragrafen bör kompletteras på ett sådant sätt att det kommer att stå klart att en prövning i det särskilda fallet förutsätts. Med hänsyn till effektivitetsintresset kan det tänkas vara att gå för långt att, på samma sätt som i de nyssnämnda föreskrifter som gäller i dag, föreskriva att kontrollen skall vara "nödvändig". Lämpligen kan emellertid här användas samma uttryckssätt som i det samtidigt remitterade förslaget till lag om ändring i postlagen (1993:1684) har valts för att försäkringskassan skall få erhålla adressuppgifter från den som bedriver postverksamhet, dvs. att kontrollen skall bedömas vara av "väsentlig betydelse". Härmed markeras att det i det särskilda fallet måste finnas åtminstone någon indikation på att en särskild kontroll är behövlig.

Lagrådet vill anmärka att det nu anförda har tillämpning endast på sådana hembesök som sker i undersökningssyfte och som exempelvis syftar till att kontrollera den enskildes hälsotillstånd eller hans eller hen-

Prop. 1996/97:121
Bilaga 3

nes bostads- eller samboendeförhållanden. Som anmärks i remissen kan hembesök ofta vara påkallade av rena serviceskäl. För hembesök i sådant syfte behövs inte något lagstöd, och den föreslagna föreskriften kan inte antas ta sikte på dessa fall, eftersom den endast avser åtgärder för bedömning av rätten till ersättning.

Enligt Lagrådets mening skulle det ha varit mest följdriktigt om de gällande bestämmelserna i 3 kap. 8 a § fjärde stycket och 7 kap. 3 b § hade fått utgå i den mån de tar sikte på samma slags utredningsåtgärder som den nu föreslagna föreskriften i 20 kap. 8 § fjärde stycket, trots att de gällande föreskrifterna är avfattade så att de ger försäkringskassorna inte bara en befogenhet utan också en skyldighet att företa åtgärder av aktuellt slag. Anses de gällande föreskrifterna böra behållas, bör i vart fall den nya bestämmelsen formuleras så att det står klart att den tar sikte på andra fall än som avses i dessa.

Med hänvisning till det anförda förordar Lagrådet att fjärde stycket erhåller följande lydelse:

"Även i andra fall än när det är särskilt föreskrivet får den allmänna försäkringskassan för bedömningen av rätten till ersättning som försäkringskassan betalar ut enligt denna lag

1. göra förfrågan hos den försäkrade eller någon annan som kan antas kunna lämna nödvändiga uppgifter, och
2. om det kan antas vara av väsentlig betydelse för utredningen, besöka den försäkrade."

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Prop. 1996/97:121
Bilaga 3

Socialdepartementet

Prop. 1996/97:121

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 1997

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Klingvall

Regeringen beslutar proposition 1996/97:121 Systembrister och missbruk inom socialförsäkringssystemen.